

Ne csak az iskolákat okoljuk...

Miért van az, hogy míg száz-háromszáz éve tudtak az iparosok tisztességes munkákat készíteni, addig mára csak a csirkefogászat üli torát, és nem létezik egy rendesen elvégzett iparosmunkát találni?

A kérdésbe rejtett állítás amennyire tetszetős, olyannyira hazug. Ám amennyi igazságtartalma mégis van, azt általában az iskolarendszeren, a szakképzésen kéri számon. És noha a szakképző iskolákon futtában végigtekintve jogosnak tűnhet a korholás, mégis, a helyzetért sok tényező együttesen felel, és az iskolák, ha megfeszülnek, sem lennének képesek egymagukban fordítani a dolgokon. És az is tény, hogy megfeszülni nagyon nem akarnak, megfeszíteni őket viszont sok szándék iparkodik.

Érdemes kiindulni abból, hogy a (pár) száz évvel ezelőtti világban az iparos olyan technikákat használt, amik évszázadok alatt alig változtak, és olyan anyagokkal dolgozott, amikkel évezrede. Az ezekről fölhalmozott tudás mesterről inasra szállt, hosszú időt hagytak a begyakorlására és minden léhaságot keményen megtoroltak – erről az irodalom sok helyen tesz maradandó említést. A mesterségbeli szabályok időtállósága folytán a főbbeket a megrendelő is ismerte. Tudta, mit kell elvárjon péktől, ácsból és vásári hajnövesztő árustól egyaránt, és miután a szabályok megszegéséből közvetlen kára származott, azt maga is szankcionálta: a link szolgáltató a faluból hamar kikopott.

A szakoktatás gyakorlatilag a szakma elismert, kiválasztott elitje által zajlott, az egy életre vonatkoztatva aránylag csekély nívót a vándorévek során begyűjtötte, majd lassanként szakmai közkinccsé tette a mesterambíciókkal megáldott fiatal. A nagy ugrásokat pedig zsíros előnyöket fölkinálva inkább a politikai vezető réteg tette meg vele: a fertődi nagy építkezésekre Esterházy Fényes Miklós talján mestereket hozatott ugyan, ám a kezük

alá már magyarok dolgoztak, és az így ellesett plusz tudásból a nagy építkezések, azaz nagy megrendelések múltával a környékbeli parasztságnak dolgozva éltek meg. Így a Fertőd környéki paraszti porták a múlt század elejéig a legigényesebbek közé tartoznak az országban.

Mára ez a nyugodt ütem fölborult. A szakmai ismereteket tízévente el kell felejteni: a naponta fölbukkanó új anyagokhoz új technológiák, új elvárások, új fegyelmek kellenek. A fejét iparosmunkára adottnak egy része eleve nem ambícionálja ezt a tempót, a vele járó nyitottságot és életfogytig tanulhatást. Az igényesebb zöm viszont legtöbbször nincs hol megtanulja. Emellett a megrendelő nemhogy a legújabb, de a tegnapi tudásokat sem birtokolja, ő örül, ha a saját megélhetéséhez úgy-ahogy aszúrban tud maradni, így a sokféleleképpen igénytelen szakik ott verik át, ahol csak akarják; és erre egy egész ország építőipari boomja alapult.

Egészséges módon működni a szakmai fejlődés akkor tud, ha legalább három forrásból táplálkozhatnak. Az első mindenképp az iskola, ami drága mulatság ugyan, de hosszú távon a nemzetgazdaságnak vastagon rentábilis. A második a szakmai előmenetel elismert rendszere, ami a mestervizsgák nem kusza és nem korrupt szisztémáját jelentené. A harmadik az eladásban érdekelt magáncégek által naponta szállított friss ismeret, amihez azonban kereskedők kellenek, míg ideha-

za alig találni, csak szűk látókörű, képzetlen botosokat.

Az, hogy a szakképzésre sok pénzt kell áldozni, a szakmájára kényes kézműves előtt épp annyira magától értetődő, mint az iparága jobbításán mesterkedő diplomás előtt. Az iskolákban nem lehet kérdés, hogy gépből, eszközből, anyagokból és így tovább csak a legújabbaknak és csak a prémium kategóriának lehet helye; ezzel szemben az átlag harminc-ötvenéves technikát használ, és sokszor olyan könyvekből tanul, amikben a hatvanas évek megoldásainak bemutatását szentesíti a szakmai lektor neve. A gyerekanyag romlik: pár éve az egyik kisvárosi szakképző intézmény műszaki igazgatója fakadt ki: „nyolc gimnáziumi osztályt indítanak a városban, hát ki marad nekem?!” Tényleg: ki? kőművesnek, asztalosnak, vízvezeték-szerelőnek... Ez és a nevetséges (szak) oktatói bérek oda vezettek, hogy ha a néhány kiváló elmét nem tekinteném, azt kellene mondjam, hogy csak a megszáloltak és a gyakorló alkoholisták maradtak meg a pályán. Emellett mégoly kitűnő szellemi műhelyekben is bevett gyakorlat az oktatók maszekjének elkészíttetése a tanulókkal, jobb esetben fillérekért, de az is, hogy a tanárok a fiatalok szellemi termékeit (ötleteket, CNC-bűvészkedéseket) egyszerűen lenyúlva tesznek szert pénzre. A szakmai fejlődés háttérbe szorul, és a megszállottak legalább beismerik, amikor az óra színesítésére meghívott kispépgy-

nökként olyant találok mondani, amitől gyökeresen át kell értékeljek az addig tanítottakat. Ha a tízéves középkategóriás technika, ami az élvonaltól értelemszerűen ugyancsak messze jár, meg is található az iskolákban, akkor is elzárva, mert az az oktatók magánmelójára kell. Ebből sohasem lesz friss tudás, amikor kikerül a gyerek.

Az iskolákat például Németországban a vizsgaremek is népszerűsítik. A legjobbakat körbehordozzák az országon, a készítője után kapkodnak a legjobb műhelyek, a vizsgaremek fotói megjelennek a női magazinokban is akár, a metszetek és a technika a vezető belsőépítészeti lapokban. Idehaza a versenyekre a gyerekeket az iskolák sokszor úgy engedik el, hogy szülő és tanár a sajátjából áldoz rá, saját kocsin viszi Somogyországból Zemplénbe, hogy bezsebelhesse azután a kiesett időért járó morgást odahaza. A vizsgaremek, versenygyőztes munkák bemutatását elkezdte pár éve az Asztalos, de a kezdeményezés kellő számú kiugró munka híján enhamvába holt.

Mindeközben oktatásszakmai órákuk akár az ÉS-ben is ki merik jelenteni, hogy szakmunkásokra ma már nincs semmi szükség, hiszen oly nagy számban kaphatók minden célra diplomások; és még csak el sem röhögik magukat. Az iparosság rögös ösvényeit törő, kétkezi munkától a tervezésen, beruházásokon át szakfordítások ellenőrzéséig működött mérnök elhűl, és csak annyit kíván, hogy az órákum eztán az általa földicsért tömegdiplomásokkal tétesse be a százezer forintos mosogatóját, félmillió ajtaját és vezettesse el a villanyát. Lenni meglepetés, azt garantálhatom.

Pár éve a tatai Óratorony láttán meditélt el egy, a néprajzba magát beásott agrárius, hogy lám, kétszáz éve még egy mester volt az, aki ilyen építményt megtervezett, megépített, az építést levezé nyelte. Pedig nincs ebben semmi meglepő. Az Óratorony építője (és nem építetője, ahogy manapság a szakmai tudatlanságukra büszke újságírók léptenyomon írják és mondják, mert az építető a megbízó, akinek az egész multság készül, aki pedig manapság az ő átverésének szép eszméje jegyében a házakon se rénykedik tervezőtől burkolóig, az bizony az építő), szóval a régi építőmesterként az akkori legmagasabb szintű tudások birtokosának számított. Ám szinte az Óratorony épültével egy időben indul például a selmeci akadémia, ekkor kezdődik a bányamérnökök képzése. Azidőtt ez két

év, és 18–20 évesen felelős vezetőkként kerülnek ki a hallgatók.

A mesterszint ekkor kezd alább megbecsülni, és nyeri el lassan azt a helyét, amit még anyáink-nagyapáink ismertek: a 'legkiválóbb önálló iparosok' jelentést tartalmat, amihez az évszázadok során kialakult világos követelményrendszer társult, aminek számonkérésére az egyes szakmák kiforrták az általuk elfogadott órákumokat.

A fejlődés során azután a kisipar megmarad, szerepe módosul és növekedik, emiatt szükség van egyfajta értékmérőre is, amit köz és szakma egyaránt elfogad. Erre való volna a mestervizsgák rendszere. Ezt azonban idehaza két oldalról erodálják sikeresen. A verbális erőzió még csak hagyján, hiszen az, amilyen csúf hangsúlylyal húzza el a műszaki ember a száját a 'mester' fokozat tudományos minősítésé ütése hallatán, még csak egy szűk kör ítélete arról a szomorú szemű igavonóról, aki egy szó szimpla átvételével megoldhatni vélte a hazai felsőoktatás bajait. Hogy hogy kerülhetett döntnöki székbe az az igavonó (sok társával egyetemben), aki hazájának szókészletéből a minimumot sem képes értelmezni, az már másik kérdés, és messzire vezetne.

A mesterszint rangját sokkal sikeresebben erodálja a mestervizsgák, mondjuk így, érdekes rendszere. A kilencvenes évekre szinte elhalt mestervizsgáztatásba az évtized közepén megpróbálnak új életet lehelni. Egybeesik ez azzal, hogy néhányan már jól látják, a szép új világban a jó megélhetéshez célszerű a versenyszférából a biztos pénzrendszerébe húzódní. A politika minden voksrá éhes és mindennap új écékat kereső korifeusainak is kapóra jön, amikor a Szakmák Nagy Öregjei a kamarák hatóságga emelését szorgalmazzák. Ehhez érveket is adnak, lám nyugaton a kamarák szerepe milyen fontos és pozitív. Azt már eléfejtik hozzátenni, hogy az ottani kamarák vezetőit évtizedes küzdelmekben forrták ki a szakmák magukból, évszázados elveket alkalmazva a legelismertebbekre. Itthon viszont a kamarák kevés kivétellel néhány szakmailag nem különösebben jegyzett kiválóság házi KISZ-szervezeteként fungálnak, és az így megszerzett gombhoz sebtében kabátot is varratnak maguknak. Hangos felhajtással megszerzik a mestervizsgáztatást, és kialakítják a követelményeket.

Bő fél évtizede göröcső alá vettem az asztalos mestervizsga-követelményeket. Mind a kettőt. Merthogy a kamarai vizsga követelmények előtt és azzal együtt már

léteztek az ipartestületiek is. Az eredmény lesújtó. Hogy két szakmai grémium erősen eltérő két elképzeléssel bír arról, mi is volna a legfontosabb kritériumok köre a kiválóság megmérettetésére, az még csak hagyján. Ez volna a verseny, még ha esetleg lenne is olyan benyomásunk, hogy ezúttal ez inkább zongoraverseny időre. Az igazán riasztó azonban ezeknek az elképzeléseknek a szinte teljes hiánya. Az egymással versengő mestervizsga-követelmények között alig találtam konkrétumot, égbe szálló óhajokat fogalmaztak meg a szakma önjelölt nagyjai, ami lehet szép, ám gyakorlati következményei elég egyértelműek.

Akárhány jobb iparos kapásból mondja az aktuális mestervizsgazszebbeárfolyamokat, és tudja a működési területén fölfelehető mestervizsgázott kontárokat is.

Ami a harmadik kitérés pontot illeti, két évtizede a hazai iparosságra rázúdult a szakmai ismereteknek mindaz a része, ami addig a leeresztett határsorompók túldalán rekedt. Az elszabadult árak, az egy szál katalógussal és négyszeres szorzóval fölszerelkezett köklerek csakúgy, mint az egyszerre túl sok információ sokakat sodort dac-hadállásokba. Az elmúlt évtized közepére azonban kezdett kialakulni egy olyan szakkereskedelmi háló, ami, mint nyugaton, az iparosságot napi információkkal látta el. A megerősödött iparosságra azután ráugrott a kínálat. Az egyre újabb és újabb cégek egyre több utazót igényelnének, ugyanakkor igyekeznek spórolni a személyi kiadásokon. Az utazók új nemzedéke már csereszabatos kólasurmó alsó kategóriás, lehajtott kiskocsikon, akinek időtrabló egyenszővege semmi informativitást nem mutat. Az ügynök már nem termelést segítő tényező, hanem pénzszerző gép, akinek az iparos fejése a dolga. Ilyenformán a szakemberek megfosztódnak a legfontosabb napi szakmai hírforrásuktól, a fejlesztéseiket bevétel formájában hasznosítani igyekvő, legalább középtávon kalkuláló cégektől. A kereskedelem mélyen lehetőségei alatt teljesít, és a szakmai nívó egyenletesen süllyed.

A tudást csak az iskolákon számon kérti tehát döreség. Ám a szaktudás szintjének emelése az országnak elemi érdeke. Azt igyekeztem a negatívumokon keresztül példázni, hogy ehhez nem kell semmi rendszerváltás, sok kis elemi lépés összességként megvalósítható.

Volna.

Simor Árpád